

Müstəqillik dövrü nəsrində 20 Yanvarın hüzn və qəhrəmanlıq obrazı

Müstəqillik dövrü ədəbiyyatında əsas mövzulardan biri də sovet imperiyası və onun millətimizə qarşı törətdiyi genetik soyqırımlardır. Bu əsərlərdə 70 il gizlədilər, susdurulan həqiqətlər, faciələr, millətin oyanışı və azadlıq yanğısı obrazların həyatı, taleyi fonunda oxuculara çatdırılır. Fikrət Qoca “Qarlı, qanlı qərənfillər” povestini, epiqrafda da qeyd etdiyi kimi, 20 Yanvar şəhidləri olan, “ötən iki min ilin sonuncu Leyli-Məcnunu”na – İlham və Fərizəyə həsr edib.

Əsərdə meydan hərəkəti, orada iştirak edən insanlar, onların əhvali-ruhiyyəsi, düşüncələri olduqca təbii və ustalıqla yad edilib. Povestin həmin hadisələrdən 10 il keçdikdən sonra yazılması da əsərin fabulasına öz təsirini göstərmiş. Bunu elə əsərin ilk səhifələrindəki ab-havadan da hiss etmək olur. Fərizənin ürkək obrazını yaradan yazıçı onun ürəyinə damanları təsvir etməklə oxucunu sənədlərdən bilinən sona hazırlayır: “İndi də 1990-cı ilin 15 yanvar gecəsində mümkün olan yerdə top lüləsi, tank lüləsi, pulemyotlar, avtomatlar şəhərə kor gözlərini zillədiyi vaxtda təzəcə aldıkları evdə Leyli-Məcnun yatmışdı. Hələ onların adı Fərizə və İlham idi. Zamanın bəlkə də taleyin gözündən gizlənilib, siyasət pozğunlarının, məişət dəllallarının gözündən yayınıb, bu Leyli-Məcnun altı ay idi ki, bir yerdə yaşayırdılar. İnsanlıq, cəmiyyət yaranan gündən indiyə kimi keçən min illər ərzində bəşərin inkişafı bu Leyli-Məcnunun birgə yaşadığı altı ay qədərdir”.

Sərvinaz Həsənlinin “İmperiya” po-

vestində, adından da göründüyü kimi, sovet imperiyasının müstəmləkəsi altında yaşamış xalqın əzablarından, itirdiklərindən söhbət açılır. Əsərin qəhrəmanı Lilpar valideynləri ilə birgə öz ömründən bütün imperiyanın ağrısını keçirib. Amma bu ağrıdan keçənlərin heç də hamısı atasını 20 Yanvar faciəsində itirən, əri imperiya - sarısaçlı rus qadını vasitəsilə aldadılıb əlindən alınan Lilpar kimi öz içindəki özümlülüğü qoruyub saxlaya bilməyib. Öz igidliyi ilə, qeyrəti ilə məşhur olan, Markaryanın repressiya etdiyi babası Kərimə oxşamayan əri kimi, repressiya olunmuş ziyalı, kamil, məğrur valideynlərin övladı olan, 5 yaşından yetimxanalarda mənliliyi silinən kökündə ayrılan, Lilparın haqlı şikayətini duymayan Yılmaz kimi neçə-neçə itən insanlar, kökündən ayrı düşən budaqlar imperiyanın mirasıdır. Əsərdə 20 Yanvar hadisələri, Qarabağ yangısı əsər boyu əsas süjetə daxil olur, yuxu kimi, ağrı kimi xatırlanır. “Sonra üstlərinə ora-qəkic nişanlı tanklar gəlirdi. Tankların üstündə əllə-

rində qırmızı-qırmızı qərənfillər tutmuş qaraqas-qaragöz uşaqlar oturmuşdular. Tanklar silkələ-nə-silkələ-nə irəlilədikcə tankların üstündəki gözəl uşaqlar müvazinətini saxlaya bilməyib dəymiş armud kimi tarpatar yerə, tankın təkərləri altına düşürdülər. Tankların arxasınca qırmızı izlər uzanır, asfaltı çəhrayı rəngə boyayırdı... Əri də başqa zabitlərlə birlikdə onlara təlim keçəcək, süngüylə qarşıdakı canlının ürəyinə sərrast zərbə endirməyin bütün fəndini öyrədəcəkdilər. Sonra da bu dişinə qədər silahlanmış, əli süngülü əsgərləri Bakıya, körpə uşaqları süngüyə keçirib, hamilə qadınların qarnını yırtmağa göndərəcəkdilər”. Lilparın yuxusu, əslində, xalqın kollektiv yaddaşında dərin iz buraxmış 20 Yanvar faciəsinin simvolik təsviridir. Bu yuxu, həm də Lilparın daxili dünyasındakı ağrıların, itkilərin və imperiyaya qarşı nifrətin təzahürüdür.

Müstəqillik dövrü nəsrində 20 Yanvar motivlərinin əksi milli oyanışın, azadlıq mübarizəsinin və milli kimliyin bərpasının bədii-ədəbi obrazlar vasitəsilə xalqın təhtəlsüuruna həkk olunmasına vəsilə olur, xalqımızın yaşadığı ağrıları, itkiləri və qəhrəmanlıqları gələcək nəsillərə ötürür, milli yaddaşımızı canlı saxlayır və müstəqilliyimizin dəyərini bir daha xatırladır.

Elnarə QARAGÖZOVA,
AMEA Ədəbiyyat İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

